

Honderd jaar Jazz classics

Chris Ceustermans

Al honderd jaar trekt jazz diepe voren in de Nederlandstalige poëzie. Een aantal 'standards' uit het repertoire van onze poëzie zijn geschreven op de hartslag van de jazz. Jazz is niet alleen een muziekgenre. Het is de klank van de zoekende mens, vreemdeling in de eigen samenleving zoals de vrijgelaten slaven in de VS of de oudstrijders van de Eerste Wereldoorlog. De klank van de existentiële angst en daarom troostend. Voor de anarchistische, Vlaamsgezinde banneling in het roerige Berlijn van 1918, Paul van Ostaijen, waren de charlestons, gebroken swingritmes en de schrille koperklanken een soundtrack van haat tegen de burgermannetjes. Tegelijk was het de klank van verbondenheid, iets nieuws & beters na het bankroet en wormrot van de oude wereld. Bloot zijn en beginnen. Het duffe melodietje van Broeder Jacob, binnenste buiten keren en er een levenselixir van maken. Een schreeuwende saxofoon in een woestijnstorm. Een jazz. Een bankroetjazz.

African America Military Jazz Band in 1918

VERS 5

Ik zou willen een jazz op de melodie van
Frère Jacques
ik vind het jammer dat ik niet meer
triktrak
kan spelen in mijn geboortedorp

moeder hier
zit
de veelbelovende knaap
te midden protestantse feldwebels en professoren
ik
de laatste katoliek
de laatste gnostieker

Halt! Hier is te zien
De laatste Katoliek

de laatste heresiark
van de leer der immanens
zoon geboren uit Montanus en Maximila
dochter uit Katarine Emmerich en Meister Eckehardt
Sainte Madame Jeanne Marie Bouvières de la
Mothe Guyon
priez pour moi

professoren hier is de laatste gnostieker
hij rookt een sigaret terwijl hij nuttigt
de Eucharistie
en toch
en toch

Ik zou willen naakt zijn
een bittere smaak is mijn tong
misschien is het gif
ben ik een zoon
ik ben een dochter!

ik ben bang
en ik zou willen een jazz op de melodie van
FRERE JACQUES

Paul van Ostaijen (Music Hall, Bert Bakker)

Fast Forward. Het door Paul van Ostaijen verklankte en voorvoelde bankroet vond plaats. De vertrouwde wereld implodeerde opnieuw tijdens de industriële massamoord van de Tweede Wereldoorlog. De homo sapiens struikelde over z'n eigen voeten. Jazz vertikte het om nog dansmuziek te zijn. Wat viel er te dansen op een puinhoop? Jazz werd schrill, snel en dissonant. Duivelse intervallen deden hun intrede in de jazzharmonieën. Duivelse tempi. Losgezongen op 280 beats per minuut. Bebop! De punk van de naoorlogse jaren. Een generatie naoorlogse schrijvers werd doordrongen van de schrille sax van Charlie Parker. Howl, de angstkreet van Bird. The Beat Generation. Remco Campert, Gust Gils, Hugo Claus... Een van Claus' mooiste gedichten is tegelijk een ode aan Charlie Parker als een afscheid van zijn verleden, zijn vlakke land. En het is een wervelende improvisatie. Opgebouwd als een jazzchorus. Vertrekkend vanaf harmonisch vertrouwd terrein om met steeds vrijere en gewaagdere associaties een hoogtepunt te zoeken in honderdduizend vrouwenlippen.'

APRIL IN PARIS

(in 1951, toen Charlie Parker nog leefde)

De golvende tralies der Avenue des Champs

o hoge bleke velden
daar danst een kind en verliest
onmachtig alle wintertonen van verdriet en
dood en honger Vaarwel dag grijze dagen
tussen de pleistertonen o zang der parken

ja wij zijn verloren wij willen
regen en hagel
niet meer wederkeren in dat traag land
van ossen en aardappelvelden en als ik in de polders was
ik stak er drie dorpen in brand
en plantte er een boom en bouwde een huis
en ging er wonen en blies op een horen
zodat de kraaien het overbrachten
zodat de raven doorvlamd uit de bomen vlogen
zodat het jonge hout spleet en het land
in voren beefde maar ik ben in het licht
gij ziet mij komen en spreken dag
April dag

Élysées en de straat eindigt in een kalme rivier
eindigt als een : dag Charlie hoe vaart gij?

zo de zomer komt zonder achterdocht zonder
veilige handen
niet geremd niet gehinderd door
– ik weet het al ik wist het ik heb het
de hele lange tijd (tijd met heupen en organen) geweten –
de veilige vingers van kennis en geheugen en
voortijdig sterven en
zo ik er morgen in de zomer niet meer was

ja eindigt als een: dag Charlie ga liggen in het zand
de koning drinkt o koralen en ertsen
in mij uit mekaar gespat

élyséés

lager nu en teder als het rag het slijm der hooispin
als de gekleurde gevlekte pupil van een sterk groen dier

ah honderd heesters in palen in de straat en
ontbloede rand der dingen
terwijl in

élysées

– dag Charlie bebloede havik hoge stem
die mijn gangen gaat en mij met een nieuw gelaat met
een dierenblik door de zomeravondstraat doet lopen –

de drie vrouwen van de morgen op mekaar klimmen
en de lantaarnen doven
terwijl in de gouden geschramde vlakke
de grauwe nachtvrouw uit de tuinen vlucht
en de kardinaal in de hagen watert

en ja hoor
wij groeten mekaar
dag koning
dag prins

en het gesprek der koningsgezinden verlicht
ons slapend huis en de dag gaat schuilen
in de struikelstenen

de president zal sterven
zo roept ons de allereerste dagbladventer tegen
ook dit zullen wij dus nog eens overleven

de nacht is een vrouw
o honderdduizend lippen
en met de morgen komen twee gelijke treurige Chinezen
in ons wakkerwordend huis
en zeggen ongehoorde zinnen met hun handen
over kastelen of gevangnissen
(zij kijken door de tralies van hun vingers)

en wij in dit wit en dagelijks Parijs
wij worden water en vloeien open
en zijn ineens verhuisd
en vinden de morgen niet meer en denken Chinees
en duiken onder bruggen en zijn de Seine

indien de morgen Oosters was
indien cheng-wa nu was : de zon gaat op
of was : de zon gaat onder
of was : een grote vis of vissenvoedsel
of was : wij willen brood en hebben slaap

de trefzieke vingers van de dag
strelen het gelaat der straten open

de dag is een tweede vrouw
o honderdduizend lippen.

Hugo Claus (Verzamelbundel, Waar is de eerste morgen? Manteau, 1955)